

PROVET I EVANGELISK-LUTHERSK RELIGION 20.3.2015 BESKRIVNING AV GODA SVAR

De beskrivningar av svarens innehåll som ges här är inte bindande för studentexamensnämndens bedömning. Censorerna beslutar om de kriterier som används i den slutgiltiga bedömningen.

Religionsundervisningens centrala uppgift är att göra den studerande förtrogen med sin religion. Vid sidan av detta gör den studerande sig förtrogen också med andra religioner från deras egna utgångspunkter. Religion granskas som ett mångsidigt fenomen som relaterar till moral, kultur och samhälle. För det utnyttjas religionernas egna källor, teologisk och religionsvetenskaplig forskning samt aktuellt material som medierna förmedlar.

I provet i religion bedöms den studerandes kännedom om sakinnehållet i lärokursen i religion samt den lämpliga och precisa användningen av centrala begrepp som berör religioner och livsåskådningar. Dessutom bedöms förmågan att kritiskt granska kunskap om religioner och livsåskådningar, till exempel genom att analysera bilder, statistik och textbaserat material. Ett gott svar är strukturerat och logiskt till sitt sakinnehåll. Det visar också att den studerande självständigt behärskar kunskap om religioner och livsåskådningar och förmår tillämpa och utveckla kunskapen. I svar som kräver diskussion förväntas den studerande kunna skriva om religionsfrågor på ett analytiskt sätt samt förmå ta ställning till ett problem ur olika synvinklar.

Uppgift 1

I svaret ska begreppet kyrkoår klart definieras. Kyrkoåret kan presenteras utifrån en rad olika perspektiv: kyrkans och församlingarnas gudstjänstliv, som får sin rytm och sitt innehåll från kyrkoåret; de bibeltexter som läses under kyrkoåret; kyrkliga helgdagar; kyrkoårets betydelse för växlingen mellan vardag och helg, vila och fest; kyrkoårets samhällliga betydelse och dess inverkan på de finländska sederna samt den finländska folktraditionen. I ett gott svar redogörs för de högtider som hänger samman med kyrkoårets olika delar, de bibliska händelser som hör ihop med dessa och den betydelse, inklusive samhällliga betydelse, som dessa högtider har.

Uppgift 2

Klassificering av religioner är en väsentlig del av religionsvetenskapen. Religion kan klassificeras på flera sätt:

- utifrån den heliga litteraturen (skriftliga kulturers och skriftlösa kulturers religioner): skriftreligioner har vägledande helig litteratur som innehåller läran och grunderna för det rätta levnadssättet (t.ex. alla världsreligioner). Primitiva religioners tradition är till sin form muntlig (t.ex. stamreligioner).
- utifrån grundaren: religionen kan vara grundad av en historisk person eller har så småningom uppstått och tagit form hos ett folk eller en stam (etnisk religion).
- utifrån gudsuppfattningen: teism (monoteism, polyteism, panteism); monism; ateism
- utifrån tidsuppfattningen (cyklisk och lineär uppfattning)
- utifrån utbredningssträvan (universella, kosmopolitiska, nationella)

Uppgift 3

3. a)

Bibeln måste översättas eftersom Bibeln är skriven på forntida språk som inte längre är talade språk och som få behärskar. Gamla testamentet skrevs ursprungligen på hebreiska och arameiska och Nya testamentet skrevs på grekiska. Svaret kan även beskriva andra problem som hör ihop med förståelsen av Bibeln och som sammanhänger med Bibelns grundtexter och som man löser när man översätter Bibeln. Sådana här problem är till exempel de olika versionerna av bibliska texter och den främmande kultur som dessa texter återspeglar. Bibelöversättare är ibland tvungna att ta ställning till vilken version av en biblisk text som är mest trovärdig och hur textens budskap kan förmedlas på det språk man översätter till. (2 p.)

3. b)

Bibeln måste översättas eftersom de flesta kyrkosamfundet använder biblar på folkspråken. Man kan diskutera bibelöversättningens användning bland annat ur lärans och etikens, gudstjänstlivets, missionsarbetets och den privata andaktsövningens perspektiv. (4 p.)

Uppgift 4

Svaret kopplar ihop de begrepp som efterfrågas med tillståndet efter döden enligt hinduismen (moksha), buddismen (nirvana) och de monoteistiska religionerna (himlen). Ett gott svar baserar sig på en jämförelse av dessa tre begrepp. Moksha är det mänskliga varats högsta form. Man kan nå moksha på tre vägar (insikt, handlingar och hängivelse). I hinduisk tradition återfinner vi också begreppet nirvana, även om det först och främst är ett buddistiskt fenomen. Samsara hör till båda traditionerna. Nirvana innebär att man tömmer sig själv, det handlar om ett absolut tillstånd och den egna personens upplösning. Det finns ingen återfödelse efter detta. Nirvana är ett tillstånd i vilket allt begär och de problem som begäret för med sig upphör. Nirvana är även ett tillstånd där människan blir upplyst. I motsats till moksha och himlen kan nirvana uppnås medan människan ännu lever. I fråga om moksha handlar det först och främst om ett medvetet tillstånd där människan förenas med världssjäl, som är alltings källa. I fråga om nirvana handlar det i stället om att den egna personen försvinner. Himlen är de monoteistiska religionernas hinsides plats. Himlen betonas mest inom islam och kristendomen. Himlen är ett kroppsligt tillstånd där människan möter Gud.

Uppgift 5

I svaret presenteras kort ett kyrkosamfund (t.ex. den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland), en kristen organisation (t.ex. Kristliga föreningen av unga män) och en väckelserörelse (t.ex. bedjarrörelsen) som alla är verksamma i Finland. I presentationen kan några av följande drag nämnas: historisk bakgrund, medlemskår, allmänna verksamhetsformer, centrala betoningar och samhällelig betydelse.

Uppgift 6

I svaret definieras klart vad lag och moral är. Lagar är mänskliga överenskommelser vars uppgift är att slå fast gränserna för människors handlande i samhället. De föreskriver också hur man ska besluta om saker i samhället. Lagen är i princip den samma för alla. Lagarna grundar sig på en allmän moraluppfattning, men de kan även avvika från denna (t.ex. rasförtryck). Lagar är till sin natur föränderliga. En människa blir inte nödvändigtvis moraliskt god enbart genom att följa lagen.

Moral är samfundets och/eller individens uppfattning om rätt och fel, gott och ont. Utöver den enskilda individen kan också t.ex. ett affärsföretag eller ett annat samfund vara en moralisk aktör. Uppfostran, utbildning och omgivning, samt religiös övertygelse, inverkar på individens moral.

Den kristna etikens grund står att finna i skapelsen och uppenbarelsen. Det finns ingen enhetlig syn på kristen etik eftersom olika kristna kyrkor och inriktningar tolkar Bibeln på olika sätt och stöder sig på olika traditioner. Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudet och de tio budorden utgör dock gemensamma utgångspunkter. De olika sätt på vilka dessa tolkas, liksom förståelsen av hur Bibeln är moraliskt förpliktande, influerar också uppfattningarna om relationen mellan rätt och moral.

Ett gott svar koncentrerar sig på frågeställningar om förhållandet mellan lag och moral ur den kristna etikens synvinkel. Med hjälp av exemplen i texten kan man fundera på följande frågor: Rättfärdigar målet (t.ex. skyddet av de arktiska områdena) en olaglig handling? Ger religiös övertygelse en människa rätt att låta bli att följa lagen? När har man på moraliska grunder rätt att avvika från lagens föreskrifter? Vem tillerkänns specialrättigheter på moraliska grunder? I svaret kan man också diskutera andra motsvarande problemställningar gällande förhållandet mellan lag och moral såsom frågor om eutanasi eller samkönade pars adoptionsrätt.

Uppgift 7

I svaret definieras bikten antingen som ett nådemedel (luthersk uppfattning) eller som ett sakrament (katolsk och ortodox uppfattning). I bikten mottar prästen syndabekännelsen och ger avlösning. Avlösningen kan även innehålla botgöring (den katolska bikten). I den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland förekommer även så kallad lekmannabikt, som är särskilt vanlig inom vissa väckelserörelser, speciellt inom gammallaestadianismen.

Svaret kan utformas med utgångspunkt i enbart ett kyrkosamfunds, till exempel den lutherska kyrkans förståelse av bikten. En annan möjlighet är att behandla ämnet ur ett vidare perspektiv med utgångspunkt i flera olika kyrkosamfunds biktförståelse.

Svarets kärna bör utgöras av kyrkolagens paragraf som tar upp den tystnadsplikt som är absolut för den som mottar bikt, och en analys av de problem som möjligtvis sammanhänger med detta. Sådana här problem är brott som möjligtvis bekänns i bikten (t.ex. mord, dråp, sexuellt utnyttjande av barn) och hur korrekt hänvisa den biktande till myndigheterna. I svaret är det skäl att problematisera tystnadsplikten uttryckligen när det handlar om svåra brott om vilka strafflagen stadgar bland annat: att hemlighålla ett brott är att medverka i brottet och att dölja ett brott och skydda den person som begått ett brott är en straffbar handling.

Å andra sidan kan bikten eller det själavårdande samtalet vara den enda platsen där människan i förtroende kan tala om de saker som tynger hennes sinne och samvete. Att samtala om svåra saker kan vara mycket betungande för mottagaren av bikt.

Uppgift 8

En myt är en berättelse som innehåller övernaturliga element och som svarar på människans mest grundläggande frågor (t.ex. gudarna, människosläktets historia, lidandet och döden). Myter är inte nödvändigtvis historiskt sanna. Många myter innehåller ett religiöst budskap. De kan ses som heliga berättelser och sammanställas till en textsamling. I analysen av berättelsen om Babels torn gäller det att beakta åtminstone följande aspekter: berättelsen är en del av de judiska och kristna heliga skrifterna och hör till Gamla testamentets urberättelser; berättelsen förklarar till exempel varför människor talar olika språk och varför de bor i olika delar av världen; berättelsens övernaturliga drag är Gud (Herren) och tornet som når ända upp till himlen.

Uppgift +9

I svaret har kriget förstått som en väpnad konflikt som förs mellan organiserade sammanlutningar. Enligt folkrätten är det endast självständiga stater eller rebeller som har erkänts som krigförande, som kan föra krig. Krig är ofta politiska. Nuförtiden regleras krigsföringen i internationella fördrag och av internationell humanitär sedvanerätt. I ett gott svar diskuteras hur krig rättfärdigas i åtminstone tre världsreligioners läror och etik. I svaret kan rättfärdigandet av krig behandlas ur både ett historiskt och ett nutida perspektiv.

Möjliga perspektiv är:

- våldets berättigande
- teorin om det heliga kriget (religionskrig)
- teorin om det rättfärdiga kriget
- pacifism
- principen om berättigat självförsvar
- människosyn
- militärutbildning
- legitima medel för krigsföring

Uppgift +10

I svaret diskuteras kroppsligheten i de tre efterfrågade kontexterna: i den kristna läran, i liturgin och i religionsutövningen. Därtill förutsätts det att svaret innehåller välgrundade hänvisningar till det bifogade bildmaterialet.

I den kristna läran är kroppsligheten starkt närvarande bland annat i följande läror:

- kristologi: inkarnationen, korsdöden, kroppens uppståndelse
- sakramentslära: nattvarden (instiftelseorden, ätande, drickande), dopet (tvättning), de sjukas smörjelse (katolsk och ortodox tro)
- gudsuppfattning: inkarnationen, maskulinitet/femininitet, kroppslöshet
- människosyn: kroppen som den Helige Andes tempel
- kyrkolära: församlingen som Kristi kropp
- frälsningssyn: syndafall, uppståndelse, paradiset, himlen, helvetet (kroppsliga tillstånd)
- Bibeln: Jesus och Paulus läror

Kroppsligheten tar sig uttryck i liturgin på många sätt: i luthersk liturgi t.ex. i sakramenten och trosbekännelsen: i den katolska liturgin sker detta vid sidan av de redan nämnda elementen dessutom t.ex. i syndabekännelsen (mea culpa-slag mot bröstet), genom fridshälsningar och knäböjning.

I religionsutövningen tar sig kroppsligheten uttryck t.ex. i följande kontexter: kroppslig begravning, bönelivets olika former, fasta, askes, den kristna mystikens tradition, befrielseologi, diakoni, under, helandeverksamhet, lidande, fattigdom, celibat/äktenskap.